

Kaczorowski, Włodzimierz

**Litwini wśród elektorów Władysława IV = Литовцы
среди электоров Владислава IV = Lithuanians among
the electors of Wladyslaw IV**

"Rocznik Białostocki", 17, 1991, s. [191]-211

Zdigitalizowano w ramach projektu pt. Digitalizacja i udostępnianie online czasopisma „Rocznik Białostocki”, dofinansowanego ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na działalność upowszechniającą naukę (nr umowy 834/P-DUN/2019).

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Udostępniono do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WŁODZIMIERZ KACZOROWSKI

LITWINI WŚRÓD ELEKTORÓW WŁADYSŁAWA IV

Литовцы среди электоров Владислава IV

Lithuanians among the electors of Wladyslaw IV

„... że się nam królowie nie w pieluchach rodzą,
ale w wolnych sercach i głosach naszych...,
że tych za Pany sobie bierzemy, których chcemy,
nie tych mamy, których nie musimy”.

Jakub Sobieski, krajeży koronny

Elekcję Władysława Wazy na króla polskiego przeprowadzono na polu elekcyjnym między Wolą a Warszawą 8 listopada 1632 r.¹ Wydarzyło to się w 192 dniu trwającego bezkrólewia po śmierci Zygmunta III². Jednak nim przystąpiono do obioru nowego króla, senatorowie i posłowie zebrani na sejmie elekcyjnym, trwającym przez 40 dni, musieli 8 listopada podjąć istotną decyzję, czy odbyć elekcję w tym dniu zgodnie z uchwałą sejmu konwokacyjnego, czy też przesunąć ją na termin późniejszy. Nie zdążono bowiem na czas przedyskutować wszystkich punktów egzorbitancji i paktów konwentów przygotowywanych do akceptacji nowemu królowi³. W tej sytuacji prymas Jan Wężyk oświadczył,

¹ W trakcie prowadzonej przeze mnie kwerendy udało się ustalić 30 diariuszy sejmu elekcyjnego 1632 r. Podczas analizy ich treści ujawniło się jednak, że w wielu wypadkach są to kopie podstawowych dzienników tego sejmu. W tej sytuacji przy opracowywaniu powyższego tematu, oparłem się przede wszystkim na następujących diariuszach: Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Gdańsku (= WAPGd.) 300, 29/112, k. 239–380 v; Archiwum Główne Akt Dawnych. Zbiór Branickich z Suchej (= AGAD, ZBS.) 37/51, s. 1–162; Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Publiczne Potockich (= AGAD, APP.) 32, s. 1–215; Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (= BPANKr.) 1636, s. 1–101; Biblioteka Muzeum im. ks. Czartoryskich w Krakowie (= BCz.) 124, s. 735–837; Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk (= BK.) 1317, s. 131–169.

² W. Kaczkowski, Choroba i prawdopodobna przyczyna zgonu Zygmunta III Wazy, „Archiwum Historii Medycyny”, t. 45, z. 1–4, 1983, s. 45–54.

³ Deputacje do paktów konwentów wyznaczono 2 listopada, jednak do dnia obioru króla nie ukończyła ona swej pracy (WAPGd.) 300, 29/112, k. 308–308 v; BCz. 124, s. 820; W. Sobieski, Akta z czasów bezkrólewia 1632 roku, Poznań 1949, s. 26).

że król powinien być wybrany 8 listopada, a po przeprowadzeniu elekcji oficjalna nominacja będzie przesunięta o kilka dni⁴. Osiągnięta w ten sposób zwłoka pozwoliłaby przedyskutować pozostałe punkty egzorbitancji i paktów konwentów. Nie wszyscy uczestnicy elekcji godzili się jednak na takie rozwiązanie. Niektórzy – jak Marek R a d o s z e w s k i, kasztelan wieluński – nalegali, aby przesunąć elekcję na koniec obrad⁵. Rzecz ciekawa, iż takie propozycje przedyskutowania egzorbitancji nie wychodziły tylko z kręgów szlacheckich, lecz również senatorskich.

Poddawano dyskusji sposób przeprowadzenia elekcji. Dyskutowano przede wszystkim nad systemem oddawania głosów na elekta. Chodziło o to, czy wszyscy uprawnieni do głosowania będą oddawać głosy *viritim* w jednym wspólnie utworzonym centralnie kole, czy też w kołach swoich województw z przedstawieniem wyników głosowania przez wybranych przedstawicieli, prawdopodobnie najwyższych stanowiskiem. Informacje źródłowe o sposobie wyboru nowego króla nie są precyzyjne, lecz z zestawienia różnych relacji wynika, że ostatecznie ustalono, iż nie będzie koła generalnego, powstaną natomiast koła wojewódzkie, zachowując zasadę *viritim*. Przedstawiciele kół wojewódzkich byli obowiązani złożyć prymasowi wspomniane oświadczenia⁶.

Okazało się jednak, że nie były to ściśle koła wojewódzkie, gdyż na przykład ziemia wieluńska utworzyła własne koło, nie głosując w ramach województwa sieradzkiego⁷. Również przedstawiciele powiatu pińskiego nie głosowali w kole województwa brzesko-litewskiego⁸. Z relacji autora diariusza gdańskiego wynika, że deklaracje składane przed prymasem również nie przebiegały jednolicie⁹. Senatorowie ziem pruskich, i zapewne innych, głosowali *viritim* w swoim kole, i w senacie, to znaczy dwukrotnie¹⁰. Zdarzały się i takie sytuacyjne, jak w przypadku Melchiora W e i h e r a – wojewody chełmińskiego, który kwestionował konieczność osobistego wypowiedzania się, argumentując to faktem oświadczenia złożonego w imieniu wszystkich posłów i senatorów pruskich przez Jakuba Z a d z i k a, biskupa chełmińskiego¹¹. Autor jednego z diariuszy tak zarejestrował przebieg elekcji w kołach: „Począwszy od Pana wojewody onego województwa aż do statecznej osoby, którzy się do onegoż województwa należeć rozumiał, suffragia swoje dawali na króla nowego, i tam

⁴ Wyborowi króla towarzyszyło wiele innych aktów, bez których nie był on zupełny i ważny: nominacja przez prymasa, publikacja przez marszałków, wręczenie dyplomu elekcyjnego (BCz. 124, s. 820; W. S o b o c i ń s k i, Akta z czasów bezkrólewia..., s. 26).

⁵ Ibid., s. 821.

⁶ WAPGd. 300, 29/112, k. 308 v.

⁷ Ibid., k. 310; BCz. 124, s. 820–821; AGAD, ZBS, 37/51, s. 128–129.

⁸ BCz. 124, s. 822–823.

⁹ WAPGd. 300, 29/112, k. 309 v–310 v.

¹⁰ Ibid., k. 309.

¹¹ Ibid., k. 310 v.

zarazem wszystkich, a wszystkich z każdego województwa nomine et cognomine spisowali”¹².

W głosowaniu brali udział również przedstawiciele miast: Gdańska, Krakowa, Lwowa, Poznań, Torunia i Wilna, którzy oddawali głosy na nowego króla za pośrednictwem swoich burmistrzów¹³. W Gdańsku głosował burmistrz Konstanty F e r b e r, w Toruniu – burmistrz Jakub S i m o n. Złożyli oni wobec prymasa odpowiednie oświadczenie w imieniu całej delegacji złożonej z posłów miejskich tych miast¹⁴.

Przeprowadzona w ten sposób elekcja, niejako dwustopniowa, odbyła się bardzo sprawnie – jak odnotował Albrycht Stanisław R a d z i w i ł ł – „w ciągu jednej godziny dokonana się elekcja”¹⁵. Jednomyślność wśród szlachty była tak powszechna, że wszyscy zgodnie oddali głosy na królewicza W ł a d y s ł a w a, jako nowego króla Polski, przy ogólnej akklamacji: „Wiwat! Niech żyje król Władysław!”¹⁶. Elekcja miała tak sprawny przebieg również dlatego, że przyjęty system deklaracji poprzez przedstawicieli poszczególnych województw, ziem i powiatów, skracał znacznie całą procedurę oddawania głosów, nie przekreślając zasady viri tim. System ten nie był przez nikogo kwestionowany. Dokonany podział na koła wojewódzkie, ziemskie i powiatowe znacznie upraszczał system wotowania.

Po przygotowaniu paktów konwentów, tj. 12 listopada, zaprzysięć je musieli posłowie Władysława, aby następnie J. Wężyk mógł dokonać jego nominacji na króla polskiego. Prymas – zgodnie ze wspomnianą deklaracją, zamierzał ogłosić wybór nowego króla dopiero 13 listopada, po pięciodniowej zwłoce. Odłożenie nominacji nie było z pewnością przyjemne dla elekta, gdyż mogło świadczyć o pewnym braku zaufania przed objęciem rządów w państwie. Posłowie Władysława (Aleksander Ludwik R a d z i w i ł ł – wojewoda brzesko-litewski, Jerzy O s s o l i Ń s k i – podskarbi nadworny koronny, Kazimierz Leon S a p i e h a – pisarz litewski, Janusz W i ś n i o w i e c k i – starosta krzemieniecki, Zygmunt K a z a n o w s k i – starosta kokenhauski, Mikołaj K o r y c i Ń s k i – starosta ojcowski; Henryk F i r l e j, biskup przemyski – nieobecny z powodu nagłego zasłabnięcia) 13 listopada przybyli na pole elekcyjne do koła generalnego pod gołym niebem¹⁷. Z oświadczenia prymasa

¹² AGAD, ZBS. 37/51, s. 129.

¹³ Ibid., s. 129; WAPGd. 300, 29/112, k. 310 v.

¹⁴ WAPGd. 300, 29/112, k. 310.

¹⁵ A.S. R a d z i w i ł ł, Pamiętnik o dziejach w Polsce, przełożyli i opracowali A. P r z y b o ś i R. Z a l e w s k i, t. 1, 1632–1636, Warszawa 1980, s. 208.

¹⁶ Obioru Władysława IV dokonano za zgodą wszystkich uprawnionych do udziału w elekcji i obecnych na polu elekcyjnym (WAPGd. 300, 29/112, k. 310 v; BCz. 124, k. 824; AGAD, ZBS, 37/51, s. 120–130.

¹⁷ WAPGd. 300, 29/112, k. 321.

wynika, że po złożeniu relacji przez posłów i wyrażeniu zgody przez Władysława na zatwierdzenie paktów konwentów, można będzie przystąpić do właściwego aktu nominacji. Nominację, zgodnie ze zwyczajem, poprzedzała przysięga złożona przez posłów w imieniu elekta, który osobiście – po dokonanej akcie elekcyjnym, ponawiał ją w obliczu Boga i narodu w kościele św. Jana w Warszawie. Przysięgę, zwyczajem przodków, składali posłowie w środku koła generalnego¹⁸. Ze względu na utrzymujące się opady deszczu i rozmoczoną ziemię, w miejscu składania przysięgi rozłożono kobierzec biskupa krakowskiego, nie dysponując innym zabezpieczeniem¹⁹. Posłowie, klęcząc pod gołym niebem, złożyli publicznie przysięgę odczytaną przez J. Zadzikę – kanclerza wielkiego koronnego i biskupa chełmińskiego, w asyście Albrychta Stanisława R a d z i w i ł ł a – kanclerza wielkiego litewskiego, Tomasza Z a m o y s k i e g o – podkanclerzego koronnego, Pawła Stefana S a p i e h y – podkanclerzego litewskiego oraz Jana Wężyka trzymającego krzyż, a także pozostałych obecnych senatorów i dygnitarzy Rzeczypospolitej²⁰. Po złożonej przysiędze J. Ossoliński zwrócił się do zebranych senatorów, posłów ziemskich i wszystkich przybyłych na tę uroczystość, z podziękowaniem w imieniu Władysława za okazany szacunek i przychylność względem jego osoby, oświadczając, że król Władysław, to co obecnie zostało zaprzysiężone, nie tylko „zaślubi”, lecz w samej istocie popiera i pochwała²¹. Świadcami nominacji byli królewiczowie: Jan K a z i m i e r z, Karol F e r d y n a n d, Jan A l b e r t, Aleksander K a r o l. Prymas, przystępując do aktu nominacji, wygłosił mowę kończącą się następującymi słowami: „... tedy z urzędu mego, powierzonego mi przez Rzeczpospolitą, nominuję Władysława Zygmunta III, wybranego wolnymi i zgodnymi głosami tej Rzeczypospolitej, na króla Polski”²².

Za pośrednictwem czterech marszałków wysłanych do Zamku Królewskiego, arcybiskup powiadomił Władysława o mianowaniu go na króla polskiego. Akt publikacji odczytał królowi Władysławowi – w imieniu pozostałych marszałków – Łukasz O p a l i ń s k i, marszałek wielki koronny²³.

Po oznajmieniu przez Ł. Opalińskiego o elekcji króla Władysława, królewiczowie dziękowali Rzeczypospolitej za okazaną ich bratu przychylność, a Jan Kazimierz – najstarszy z rodzeństwa, serdecznie wszystkim zebranym podziękował za wybór brata na tron królewski²⁴. Z inicjatywy J. Wężyka zebrani

¹⁸ A.S. R a d z i w i ł ł, Pamiętnik..., t. 1, s. 236.

¹⁹ BCz. 124, s. 833.

²⁰ WAPGd. 300, 29/112, k. 321; A.S. R a d z i w i ł ł, Pamiętnik..., t. 1, s. 236.

²¹ WAPGd. 300, 29/112, k. 322.

²² A.S. R a d z i w i ł ł, Pamiętnik..., t. 1, s. 237.

²³ WAPGd. 300, 29/112, k. 322 v.

²⁴ Ibid., k. 322 v.

na polu elekcyjnym zaintonowali: „Te Deum laudamus”²⁵. Jak odnotował w swoim pamiętniku A.S. Radziwiłł: „... dziwne, że w takim wielkim zgromadzeniu w najwyższym porządku wszystko się dokonało ku wielkiej radości i nie bez łez wzruszenia. Co gdy się skończyło, wszyscy wzajemnie się ściskali...”²⁶. Po odśpiewaniu pieśni, konnica jak i kilkadziesiąt chorągwi piechoty, oddały salut²⁷. A.S. Radziwiłł tak odnotował ten moment: „Zdało się, że rozbrzmiewają i grzmia ziemia i niebo”²⁸. Wiwaty trwały ponad dwie godziny, po czym uczestnicy tej doniosłej i niepowtarzalnej uroczystości przy dźwiękach bębnow, trąb, fletów i innych instrumentów ruszyli do miasta, kończąc pochód dopiero późnym wieczorem²⁹.

Formalnie Władysław został królem 14 listopada 1632 r., w tydzień później od daty wyznaczonej na sejmie konwokacyjnym, gdy po odprawionym przez prymasa J. Wężyka nabożeństwie w kościele św. Jana nastąpiła uroczysta przysięga. Król podszedł do ołtarza i przysięgł na Ewangelię, że pakta konwenta, uprzednio zaprzysiężone w jego imieniu przez posłów, będą przez niego przestrzegane, jak również ponownie zaprzysiężone po koronacji³⁰. Z chwilą tą skończyło się sprawowanie władzy przez prymasa J. Wężyka jako interreksa, trwające 198 dni.

W trakcie oddawania głosów na Władysława, spisywano je by przygotować ogólny wykaz elektorów. W rękopisie wykaz sporządzono bezpośrednio po elekcji, ale drukiem wydano go dopiero w 1633 r. w Krakowie³¹. Znajduje się on w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich – Biblioteka PAN we Wrocławiu, aż w pięciu egzemplarzach³², kopie zaś w wielu diariuszach sejmu elekcyjnego³³. Nie natrafiłem, niestety, na oryginał tego aktu.

Elektorami Władysława IV, Michała Korybuta Wiśniowieckiego i Stanisława Leszczyńskiego zainteresował się na początku XX w. J. Dunin-Borkowski, odnajdując ich nazwiska, a następnie układając je alfabetycznie. W takim układzie wykaz elektorów został przygotowany do

²⁵ Ibid., k. 323.

²⁶ A.S. Radziwiłł, Pamiętnik..., s. 238.

²⁷ WAPGd. 300, 29/112, k. 323; BCz. 124, k. 833.

²⁸ A.S. Radziwiłł, Pamiętnik..., t. 1, s. 833.

²⁹ WAPGd. 300, 29/112, k. 323 v.

³⁰ Ibid., k. 323 v; W. Bendza, Władysław IV a kościół prawosławny (1632–1648), „Rocznik Teologiczny Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej” R. XX, 1978, z. 2, s. 53; W. Czaplinski, Władysław IV i jego czasy, Warszawa 1972, s. 116–117.

³¹ Procedura wyboru króla polegała na stwierdzeniu dla każdej jednostki sejmikowej (województwa, ziemi) ustnej zgody wszystkich, a niezależnie od tego zbierano podpisy (suffragia). W. Sobocki, Akta z czasów bezkrólewia..., s. 26; E. Triller, Bibliografia konstytucji sejmowych XVII wieku w Polsce w świetle badań archiwalnych, Wrocław 1965, s. 55–56.

³² B.Ossol. XVII 18 203; XVII 18 210; XVII 18 028; XVII 18 032; XVII 18 597.

³³ BCz. MN 158, k. 200–200 v; BCz. 363, k. 281–301; BJ. 19/52, k. 257–279.

druku wspólnie z M. Dunin-Wąsowiczem³⁴. Wydanie to jest jednak mało praktyczne, gdyż elektorów z trzech kolejnych elekcji przedstawiono łącznie, nie zachowując chronologii, co zmusza do wyszukiwania nazwisk i tytułów wyborców poszczególnych władców. Poza podsumowaniem głosów z kolejnych elekcji, nie poddano też – co istotne – analizie zawartych w tym wykazie danych personalnych. Celem artykułu jest wydzielenie grupy Litwinów (senatorów, dygnitarzy oraz urzędników ziemskich, grodzkich i dworskich), uczestniczących w elekcji Władysława IV, według zachowanego wykazu elektorów. Przeprowadzenie takiej analizy jest próbą oceny aktywności politycznej Litwinów na tle działalności przedstawicieli województw koronnych.

Obliczeniami statystycznymi objąłem województwa wchodzące ówczesnie w skład Wielkiego Księstwa Litewskiego: wileńskie, trockie, smoleńskie, połockie, nowogródzkie, witebskie, brzeskie, mściławskie, mińskie oraz ks. żmudzkie.

Tabela 1
Elektorzy Władysława IV w podziale na Koroniarzy i Litwinów

Rzeczpospolita	Elektorzy				Ogółem	
	z tytułami		bez tytułów			
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%
Korona	475	16,7	2372	83,3	2847	100,0
Litwa	143	20,5	553	79,5	696	100,0
Razem	618	17,4	2925	82,6	3543	100,0

Przeprowadzona przeze mnie kontrola obliczeń zestawionych przez J. Dunin-Borkowskiego i M. Dunin-Wąsowicza potwierdziła, że na Władysława IV oddano faktycznie 3543 głosy. Koronę reprezentowało 2847 elektorów, tj. 80,3%, Litwę – 696 (19,7%). Na czterech Koroniarzy przypadał więc jeden Litwin. Dalsza analiza statystyczna ujawniła, że spośród 3543 elektorów 618 (17,4%) było utytułowanych, natomiast 2925 (82,6%) nie posiadało żadnego tytułu. Dla Korony wskaźniki te kształtowały się odpowiednio 475 (16,7%) : 2372 (82,3%), a dla Litwy 143 (20,5%) : 553 (79,5%). Ogólnie na czterech elektorów nieutytułowanych przypadał jeden utytułowany, przy czym dla Korony wskaźniki te kształtowały się jak 5 : 1, a dla Litwy jak 4 : 1. Zagadnienie to ilustruje tabela 1.

Liczybą tę nie są jednak precyzyjne, ostatnia bowiem strona wykazu elektorów zawiera adnotację wskazującą, że wymienieni wyborcy składali podpisy nie tylko we własnym imieniu, lecz również tych wszystkich, którzy bezpośrednio po

³⁴J. Dunin-Borkowski, M. Dunin-Wąsowicz, Elektorowie królów Władysława IV, Michała Korybuta, Stanisława Leszczyńskiego i spis stronników Augusta III, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie” 1908–1909, t. 1.

nominacji króla opuścili miejsce elekcji. W takich warunkach nietrudno o pomyłkę i można przyjąć, że w rzeczywistości liczba wyborców Władysława IV była zapewne wyższa i to przypuszczalnie o kilkaset osób. Zdarzały się także kilkakrotne podpisy elektorów, np. raz głosowano ze swoją ziemią lub województwem, i ponownie z województwem, w którym piastowano rząd. Zestawiłem 29 takich sytuacji, które wpłynęły na zmniejszenie oficjalnej liczby elektorów z 3572 do 3543. Wśród Litwinów było 11 takich przypadków.

I jeszcze jedna uwaga. Urzędnicy utytułowani piastowali nieraz kilka urzędów. Przy zestawieniach statystycznych brałem pod uwagę wyłącznie urząd zasadniczy, pomijając dodatkowo piastowane.

Spośród wszystkich województw litewskich najliczniej zaprezentowało się województwo wileńskie (135 wyborców) i brzeskie (120 wyborców). Najmniejszą reprezentację miało województwo połockie (18 wyborców). Liczebność litewskich reprezentacji wojewódzkich ilustruje tabela 2.

T a b e l a 2

Litewscy elektorzy Władysława IV w podziale na województwa, księstwo i powiat

Wyszczególnienie	Elektorzy				Ogółem	
	z tytułami		bez tytułów			
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%
Woj. wileńskie	30	22,2	105	77,8	135	100,0
Woj. brzeskie	11	9,7	109	90,3	120	100,0
Woj. trockie	25	22,1	88	77,9	113	100,0
Woj. nowogródzkie	21	21,7	76	78,3	97	100,0
Woj. mińskie	13	16,0	68	84,0	81	100,0
Ks. żmudzkie	11	24,5	34	75,5	45	100,0
Pow. piński *	5	20,0	20	80,0	25	100,0
Woj. witebskie	4	17,4	19	82,6	23	100,0
Woj. mścisławskie	10	50,0	10	50,0	20	100,0
Woj. smoleńskie	7	36,8	12	63,2	19	100,0
Woj. połockie	6	33,3	12	66,7	18	100,0
Ogółem	143	20,5	553	79,5	696	100,0
%	20,5		79,5			100

* Przedstawiciele powiatu pińskiego nie głosowali w kole województwa brzesko-litewskiego.

Wśród 3543 elektorów Władysława IV było 79 senatorów (2,2%), co w grupie 618 wyborców utytułowanych stanowiło 12,7%. Senatorowie, znajdujący się w wykazie wyborców, stanowili 53,7% ogólnego ustawowego składu senatu, a 87,8% ogółu senatorów obecnych na sejmie elekcyjnym, czyli o 12,2% mniej³⁵.

³⁵ Skład senatu złożony był z 147 osób, w tym: 16 biskupów, 38 wojewodów, 34 kasztelanów większych, 49 mniejszych i 10 ministrów. Dzielili się oni także na 113 Koroniarzy, 27 Litwinów i 7 Infantczyków. Podziały te wymagają jednak pewnych objaśnień. W grupie 16 biskupów było

Senatorów koronnych było 60, tj. 53,1% zajmowanych przez nich ustawowo miejsc w senacie. Wśród litewskich utytułowanych elektorów Władysława IV było 19 senatorów. Natomiast w pracach sejmu elekcyjnego uczestniczyło ich 23³⁶. Na liście wyborców nie znaleźli się: Mikołaj Hlebowicz – kasztelan wileński; Aleksander Ludwik Radziwiłł – wojewoda brzesko-litewski; Andrzej Massalski – kasztelan brzesko-litewski; Paweł Stefan Sapieha – podkanclerzy litewski. Można przypuszczać, że M. Hlebowicz i A. Massalski wyjechali przed zakończeniem sejmu elekcyjnego, nie ma również ich podpisów pod paktami konwentami. Natomiast pozostali dwaj senatorowie – A.L. Radziwiłł i P.S. Sapieha, podpisali się pod tym aktem, dlatego trudno wytłumaczyć, dlaczego nazwiska ich nie znalazły się na liście wyborców Władysława IV.

Wśród wyborców nowego króla byli następujący litewscy senatorowie: Abraham Wojna – biskup wileński; Melchior Eliaszewicz – biskup żmudzki; Lew Sapieha – wojewoda wileński; Janusz Skumin Tyszkiewicz – wojewoda trocki; Albrycht Władysław Radziwiłł – kasztelan trocki; Hieronim Wołłowicz – starosta żmudzki³⁷; Mikołaj Krzysztof Sapieha – wojewoda nowogródzki; Mikołaj Kiszka – wojewoda mścisławski; Balcer Strawiński – wojewoda miński; Aleksander Słuszkowski – kasztelan żmudzki; Aleksander Massalski – kasztelan smoleński; Bazyli Kopeć – kasztelan nowogródzki; Mikołaj Zawisza – kasztelan witebski; Konstanty Połubiński – kasztelan mścisławski; Jan Alfons Lacki – kasztelan miński; Jan Stanisław Sapieha – marszałek wielki litewski; Albrycht Stanisław Radziwiłł – kanclerz wielki litewski; Paweł Stefan Sapieha – podkanclerzy litewski; Krzysztof Wiesiołowski – marszałek nadworny litewski. Senatorowie litewscy stanowili zatem 0,5% ogółu wyborców Władysława IV; natomiast w grupie 618 wyborców utytułowanych – 3,1%. Z kolei wśród wszystkich litewskich wyborców utytułowanych senatorowie z Litwy stanowili 13,3%, a dygnitarze, urzędnicy ziemscy, grodzczy i dworscy – 86,7%. Senatorowie litewscy zajęli zatem 70,3% ustawowo przysługujących im miejsc w senacie, a więc o 14,8% mniej niż w czasie trwania obrad sejmu elekcyjnego³⁸.

Wśród senatorów ministrów nie znalazł się podskarbi nadworny litewski – Jan Wojciech Rakowski, jak również hetman polny litewski – Krzysztof Radziwiłł, ponieważ nie wchodził on w skład senatu. W tej sytuacji zaliczono ich

również 2 arcybiskupów (gnieźnieński i lwowski). W grupie 38 wojewodów zasiadało, i to na czołowych miejscach, 3 kasztelanów (krakowski, wileński i trocki), a także 1 starosta – generalny żmudzki (Por. W. Kaczorowski, Senatorowie na sejmie konwokacyjnym i elekcyjnym 1632 roku, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. XXXV, z. 1, 1983, s. 221 – 233.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

do grupy dygnitarzy. Wyjątek stanowił hetman wielki litewski – Lew Sapieha, który wchodził w skład senatu z tytułu posiadania urzędu wojewody. Dlatego nazwisko jego znalazło się nie w wykazie ministrów, lecz wojewodów.

Ministrów wśród wymienionych senatorów było 4, co stanowiło 80,0% ogółu ministrów litewskich. Wśród wszystkich senatorów koronnych i litewskich, ministrów było 7, co stanowiło 8,8%, przy czym 3,7% to przedstawiciele Korony, a 5,1% Litwy. W porównaniu ze stanem liczebnym senatorów obecnych na sejmie elekcyjnym (ministrowie uczestniczyli w komplecie), było ich obecnie o 30,0% mniej. Ministrowie, którzy podpisali się z województwami litewskimi, stanowili 4,8% ogółu wszystkich senatorów z tej prowincji.

Biskupów koronnych i litewskich było 9, co stanowiło 11,1% ogółu senatorów wybierających Władysława IV na króla Polski, przy czym 8,8% to przedstawiciele Korony, a 2,6% Litwy. Należy dodać, że biskupi Korony wystąpili tylko w 50,0% składzie, natomiast biskupi litewscy wystąpili w komplecie. Było ich 2, co stanowiło 7,4% w stosunku do pozostałych senatorów litewskich. Ogółem biskupi zajęli tylko 56,3% miejsc przysługujących im w senacie. W pracach sejmiku elekcyjnego uczestniczyło ich 75,0%, czyli aż o 18,7% więcej niż przy wyborze nowego króla.

Wojewodów było 26, co stanowiło 32,9% ogółu senatorów głosujących na nowego króla, przy czym 25,3% to wojewodowie koronni, a 7,6% litewscy. Wystąpili więc tylko w 68,5% składzie, natomiast na sejmie elekcyjnym w 76,5%, a więc o 7,8% większym. Wśród litewskich senatorów było 7 wojewodów, co stanowiło 26,0% ogółu senatorów z tej prowincji i 58,3% wojewodów.

Na Władysława IV głosowało 37 kasztelanów, tj. 46,9% ogółu senatorów będących wyborcami, przy czym 39,2% było z Korony, a 7,6% z Litwy. W tej sytuacji kasztelanowie zaprezentowali się w 42,5% składzie, a na sejmie elekcyjnym w 48,2%, a więc o 5,7% większym. Głosujących 6 kasztelanów z Litwy stanowiło 22,2% ogółu senatorów litewskich i 75,0% kasztelanów z tej prowincji. Reasumując należy stwierdzić, że senatorowie litewscy stanowili w stosunku do koronnych wyższy procent reprezentacji w grupie ministrów, w pozostałych kategoriach górowali Koroniarze. Należy jeszcze dodać, że wśród senatorów litewskich był wysoki procent obecności wśród biskupów, ministrów i kasztelanów; niżej kształtowała się tylko obecność wojewodów.

Dygnitarze litewscy podpisali się w składzie województwa wileńskiego – hetman pol. lit. Krzysztof Radziwiłł, cześnik lit. Krzysztof Kiszka, pisarz w. lit. Stanisław N a r u s z e w i c z; trockiego – miecznik lit. Mikołaj Krzysztof C h a l e c k i, koniuszy lit. Krzysztof C h o d k i e w i c z, podkoniuszy lit. Leon O d a c h o w s k i; smoleńskiego – pisarz w. lit. Krzysztof G o s i e w s k i; nowogródzkiego – podskarbi nadworny lit. Jan Wojciech R a k o w s k i, kuchmistrz w. lit. Mikołaj T r y z n a, referendarz świecki lit. Krzysztof Dominik O b r y n s k i; brzeskiego – krajczy lit. Krzysztof Sapieha, stolnik

lit. Gedeon T r y z n a, podstoli lit. Piotr W o j n a; mińskiego – łowczy lit. Krzysztof Z a w i s z a. Natomiast z powiatem pińskim złożył podpis referendarz duchowny lit. Marcj an T r y z n a.

Wśród wszystkich wyborców Władysława IV, dygnitarze Rzeczypospolitej stanowili 0,6%, w tym koronni – 0,2%, litewscy – 0,4%. Natomiast w grupie wyborców utytułowanych dygnitarze stanowili 3,5%, w tym koronni – 1,4%, litewscy – 2,1%. W grupie utytułowanych wyborców litewskich było 15 dygnitarzy Rzeczypospolitej, tj. 10,5%. Z zestawienia tego wynika, że dygnitarze litewscy byli liczniej reprezentowani niż przedstawiciele Korony.

Do trzeciej grupy wyborców Władysława IV należeli urzędnicy ziemscy:

Województwo wileńskie

Marszałek lidzki – Aleksander C h a l e c k i; marszałek braclawski – Krzysztof Rudomina D u s i a t s k i; marszałek wilkomirski – Melchior Dowmont S i e s i c k i; podkomorzy wileński – Aleksander S z e m i o t; podkomorzy wilkomirski – Aleksander K a w e c z y Ń s k i; podkomorzy brasławski – Krzysztof S t e t k i e w i c z; sędzia wileński – Jan Jerzy Z e n o w i c z (Zienowicz); sędzia ziemski lidzki – Jan N a r b u t; stolnik brasławski – Jerzy Massalski; podstoli upicki – Daniel B o h u s ł a w³⁹; wojski oszmiański – Piotr I s a j k o w s k i; wojski lidzki – Mikołaj L i m o n t.

Województwo trockie

Marszałek grodzieński – Jan Aleksandrowicz; marszałek upicki – Krzysztof Białozor; podkomorzy trocki – Piotr Wołłowicz; podkomorzy witebski – Fryderyk Sapieha⁴⁰; podkomorzy grodzieński – Hrehory Massalski; chorąży trocki – Aleksander Ogiński; sędzia upicki – Marcin Zaleski; stolnik kowieński – Jan Kłocki; podsędek kowieński – Marcin Piadziewski; podstoli kowieński – Mikołaj Skirmont Strawieński; stolnik upicki – Jan Marcinkiewicz; wojski trocki – Wojciech Bychowicz; pisarz trocki – Jan Dowgiałło Narbut.

Ks. żmudzkie

Ciwun ejragolski – Piotr Szukszta; ciwun użwencki – Władysław Wojna; ciwun pojurski – Kryspin Kierszenstein; chorąży żmudzki – Michał Wojna; pisarz żmudzki – Jan Mikołaj Stankiewicz; miecznik żmudzki – Daniel Chrzastowski.

Województwo smoleńskie

Chorąży smoleński – Marcin Karliński; podczasy smoleński – Jan Drobysz, podsędek smoleński – Hieronim Ciechanowicz.

³⁹ Podpisał się z województwem wileńskim.

⁴⁰ Podpisał się z województwem trockim.

Województwo połockie

Podkomorzy połocki – Krzysztof Korsak; stolnik połocki – Józef Klonowski; podsędek połocki – Daniel Szczyt; podstoli połocki – Marcjjan Giedrojć; pisarz połocki – Michał Tyszkiewicz; horodniczy połocki – Walerian Jawgiel.

Województwo nowogródzkie

Marszałek słonimski – Stefan Jacynicz; chorąży nowogródzki – Jan Rudomina Dusiatki; chorąży starodubowski – Herhory Dołmat⁴¹; sędzia nowogródzki – Andrzej Obryński; stolnik nowogródzki Hrehory Piotrowski; podsędek słonimski – Józef Połubiński; wojski nowogródzki – Stanisław Czarkowski; wojski brasławski – Dymitr Massalski⁴²; pisarz słonimski – Krzysztof Jeśman; komornik nowogródzki – Mikołaj Wołk; podwojewodzi nowogródzki – Paweł Piasecki.

Województwo witebskie

Sędzia witebski – Samuel Starosielski; stolnik trocki – Samuel Ogiński⁴³.

Województwo brzeskie

Chorąży brzeski – Jan Szujski; stolnik brzeski – Andrzej Piasecki; podsędek brzeski – Teodor Stanisław Bukraba; podstoli brzeski – Krzysztof Szujski; wojski brzeski – Stanisław Aleksander Łoknicki; pisarz brzeski – Konstanty Szujski.

Powiat piński

Marszałek piński – Jan Władysław Sołomerecki; chorąży piński – Konstanty Fiediuszko (Chwiediuszko, Fediuszko); podsędek piński – Jerzy Daniel Wojna.

Województwo mścislawskie

Podkomorzy mścislawski – Bohdan Steckiewicz; stolnik mścislawski – Piotr Kazimierz Wiażewicz; podstoli mścislawski – Krzysztof Ciechanowiecki; wojski mścislawski – Jakub Karol Madaliński (Madaleński).

Województwo mińskie

Chorąży mozyrski – Adam Żyżemski; stolnik mozyrski – Krzysztof Bogusz; podsędek mozyrski – Krzysztof Żyżemski; podstoli mozyrski – Jarosz Dudziński; wojski mozyrski – Filip Kazimierz Obuchowicz; pisarz mozyrski – Samuel Foskierko (Oskierko); skarbnik mozyrski – Hrehory Faszcz; horodniczy miński – Paweł Skorupa.

⁴¹ Podpisał się z województwem nowogródzkim.

⁴² Podpisał się z województwem nowogródzkim.

⁴³ Podpisał się z województwem witebskim.

Z analizy statystycznej wynika, że urzędnicy ziemscy stanowili 10,1% ogółu wyborców Władysława IV, w odniesieniu do grupy wyborców utytułowanych odsetek ten wynosił 57,9%. Urzędnicy ziemscy koronni stanowili 46,1% wyborców, litewscy 11,8%. Urzędników ziemskich litewskich było 83, tj. 2,3% wszystkich wyborców Władysława IV. Wśród utytułowanych elektorów litewskich urzędnicy ziemscy stanowili 58,0%. Największą grupę spośród litewskich urzędników ziemskich stanowili: stolnicy – 10,8%, podkomorzowie, chorążowie, wojscy i pisarze – po 9,6%; najmniejszą: komornicy, podczaszowie i miecznicy – po 1,2%. Widzimy więc, że urzędnicy ziemscy koronni mieli liczniejszą reprezentację niż przedstawiciele Litwy.

Z przeprowadzonych badań nad składem społecznym reprezentacji poselskich na poszczególne sejmy wynika, że urzędnicy ziemscy byli zawsze najliczniejszą grupę wśród utytułowanych posłów. Między innymi J. S e r e d y k a podał, że wśród posłów utytułowanych na sejmie warszawskim 1627 r. największą grupę stanowili właśnie urzędnicy ziemscy (62,1%). Oni też przeważali na sejmie 1629 r. – stanowiąc w stosunku do innych posłów z tytułami 51,2%⁴⁴.

Zaprezentowane przez J. Seredykę wskaźniki procentowe pokrywają się z naszymi danymi. Urzędnicy ziemscy to przede wszystkim średnia szlachta, która przeważała i na sejmach i wśród utytułowanych wyborców Władysława IV.

Czwarta grupa utytułowanych wyborców Władysława IV – to urzędnicy grodzcy.

Województwo wileńskie

Podstarości brasławski – Jan S z o s t a k o w s k i; sędzia grodzki oszmiański – Tomasz W o l a n; sędzia grodzki lidzki – Stanisław W i e l i c z k o; sędzia grodzki brasławski – Gabriel R y ł o.

Województwo trockie

Podstarości grodzieński – Władysław K i e r d e j; sędzia grodzki upicki – Mikołaj B i t o w t; pisarz grodzki grodzieński – Andrzej L i m o n t.

Województwo smoleńskie

Starosta starodubowski – Paweł Piotr T r y z n a.

Województwo nowogrodzkie

Pisarz grodzki słonimski – Olbrycht Makowiecki; pisarz grodzki nowogrodzki – Samuel M a s k i e w i c z.

⁴⁴J. S e r e d y k a, Posłowie wybrani na sejm warszawski w 1627 roku, „Kwartalnik Opolski” 1980, nr 3, s. 17–29; t e n ż e, Posłowie Rzeczypospolitej na sejm „ratyfikacyjny” w 1629 r. Sprawozdanie OTPN, Oddz. I, seria A, nr 15, za rok 1978–1979, druk 1979, s. 23–33.

Powiat piński

Podstarości piński – Mikołaj K u n c e w i c z.

Województwo mścisławskie

Starosta mścisławski – Józef K o r s a k; podstarości mścisławski – Michał B a k a; sędzia grodzki mścisławski – Sylwester K o p e ć; pisarz grodzki mścisławski – Marcin S u r y n.

Województwo mińskie

Sędzia grodzki miński – Józef O w ł o c z y ń s k i; sędzia mozyrski – Stanisław B u ł h a k.

W grupie urzędników grodzkich litewskich nie odnotowano przedstawicieli ks. żmudzkiego oraz województw: połockiego, witebskiego i brzeskiego.

Ogółem urzędnicy grodzcy koronni i litewscy stanowili 2,6% wyborców Władysława IV. W grupie wyborców utytułowanych stanowili oni 15,1%, w tym Koronni 12,1%, litewscy – 3,0%. Wśród urzędników grodzkich najliczniejsi byli starostowie – 55,9%, podstarościowie – 23,7% i pisarze – 12,9%. Mniej liczni byli sędziowie – 3,3%, burgrabiowie i surrogatorzy – po 2,1%.

Litewskich urzędników grodzkich było 17, tj. 0,5% wszystkich wyborców. W grupie utytułowanych wyborców stanowili oni 3,0%, wśród utytułowanych Litwinów – 11,9%. Najliczniejszą grupę urzędników stanowili sędziowie – 41,2%, podstarościowie i pisarze – po 23,6%. Mniej liczną starostowie – 11,6%. Urzędnicy grodzcy koronni mieli więc liczniejszą reprezentację niż przedstawiciele Litwy.

Wśród utytułowanych wyborców Władysława IV znaleźli się również urzędnicy dworscy. Urzędnikami dworskimi z Litwy byli: Jan Anzelm W i l c z e k – truckzaszy król., Paweł Osiński – dworzanin, Michał Zenowicz (Zienowicz) – paż (wszyscy wymienieni podpisali się z województwem wileńskim), Jerzy E p e r y e s z y – dworzanin (podpisał się z ks. żmudzkim), Hrehory Zdanowicz – sekretarz (podpisał się z województwem witebskim), Aleksander Kopeć – dworzanin, Jan Kazimierz U m i a s t o w s k i – sekretarz (podpisali się z województwem brzeskim), Jan Hieronim K r z e m i e n i e c k i – sekretarz (podpisał się z województwem smoleńskim).

Wśród ogółu utytułowanych wyborców było 66 urzędników dworskich, tj. 1,9% wszystkich jego elektorów. Natomiast w grupie wyborców utytułowanych urzędnicy dworscy stanowili 10,8%, w tym koronni 8,7%, litewscy – 2,1%. Najliczniejszą grupę urzędników dworskich tworzyli sekretarze – 34,4%, dworzanie – 23,4%, pokojowi – 20,8%, pisarze – 10,9%. Mniej liczną krajczowie, ochmistrzowie, bachmistrzowie, żupnicy, komornicy, stanowniczowie i paziowie – po 1,5%.

Urzędników dworskich z Litwy było 9, co daje 6,3% utytułowanych elektorów litewskich. Najliczniej reprezentowani byli dworzanie i sekretarze – po 33,3%. Urzędnicy dworscy koronni mieli więc liczniejszą reprezentację niż przedstawiciele Litwy.

W elekcji Władysława IV brali także udział wileńscy posłowie miejscy. Stanowili oni 5,0% ogółu reprezentacji wyborców ziemskich z województwa wileńskiego, w którym złożyli swe podpisy. A oto imienny wykaz litewskich wyborców miejskich: Bohdan Z a k r z e w s k i – burmistrz miasta Wilna, Jakub R a d z i m i n o w i c z – burmistrz miasta Wilna, Tomasz B i l d z i u k i e w i c z – wójt wileński, Bartosz G a w ł o w i c k i – pisarz miejski Wilna, Wilhelm E n g i e l b r y c h t – przedstawiciel pospółstwa miasta Wilna, Kazimierz D y g o n – przedstawiciel pospółstwa miasta Wilna, Jan J a s i e ń s k i – podkomorzyc wileński, jako poseł z Wilna. Z analizy składu poselskiego wynika, że miasto Wilno wysłało na elekcję niezwyklego posła. Był nim, oprócz wójta, dwóch burmistrzów, pisarza miejskiego i dwóch zastępców pospółstwa, także Jan J a s i e ń s k i, podkomorzyc wileński, podpisujący się wyraźnie jako poseł z Wilna.

Na zakończenie można stwierdzić, przyjmując jednak we wszystkich przedstawionych wyliczeniach pewien margines błędu, co następuje:

1. Na ogólną liczbę 3543 wyborców Władysława IV, Koroniarze mieli 2847 (80,3%) przedstawicieli, Litwini tylko 696 (19,7%).

2. Wśród wyborców utytułowanych było Koroniarzy 475 (76,9%), Litwinów 143 (23,1%). Wyborcy z Korony wyraźnie dominowali liczebnie nad wyborcami z Litwy.

3. Wśród senatorów proporcje Koroniarzy do Litwinów kształtowały się następująco: 75,9% : 24,1%, wśród dygnitarzy: 37,5% : 62,5% (dominowali wyraźnie dygnitarze z Litwy), wśród urzędników ziemskich: 76,8% : 23,2%, wśród urzędników grodzkich: 81,7% : 18,3%, a w grupie urzędników dworskich proporcje były następujące: 86,4% : 13,6%.

4. Stan poszczególnych grup elektorów utytułowanych z Korony i Litwy kształtował się następująco: urzędnicy ziemscy: 57,9% : 58,0%, urzędnicy grodzcy: 16,0% : 11,9%, senatorowie: 12,2% : 13,3%, urzędnicy dworscy: 12,0% : 6,3%, dygnitarze: 1,9% : 10,5%. Zarówno wśród Koroniarzy, jak i Litwinów dominowali więc urzędnicy ziemscy i grodzcy. Urzędnicy ziemscy to głównie średnia szlachta, która podobnie jak na sejmach przeważała również wśród utytułowanych wyborców Władysława IV.

Poza zaprezentowanymi wyliczeniami, pożyteczny będzie, zapewne, zamieszczony imienny wykaz utytułowanych elektorów Władysława IV, a także wykaz nieutytułowanych elektorów z Litwy (zob. aneks).

ANEKS

WYKAZ LITEWSKICH NIEUTYTULOWANYCH ELEKTORÓW WŁADYSŁAWA IV

Województwo wileńskie

1. Aleksandrowicz Piotr
2. Białowicz Stefan
3. Białozor Jerzy
4. Biegański Jan Kazimierz
5. Biegański Jerzy
6. Biegański Jerzy
7. Biegański Stanisław
8. Biegański Władysław
9. Bohuszewicz Krzysztof
10. Czapiński Stefan
11. Czapiński Władysław
12. Dowgirt Benedykt
13. Dowgirt Daniel
14. Dowgirt Wiktorzyn
15. Dymitrowicz Andrzej
16. Dysławicz Mikołaj
17. Dysławicz Stefan
18. Dziedowicz Andrzej
19. Gintowt Aleksander
20. Gintowt Jan
21. Golimunt Daniel
22. Grochowski Daniel
23. Grochowski Marcin
24. Grochowski Mikołaj
25. Harasimowicz Hieronim
26. Hlebowicz Jan Samuel
27. Hordziszewski Jan
28. Hreśla Aleksander
29. Isajkowski Franciszek
30. Isajkowski Mikołaj
31. Jelski Krzysztof
32. Jędrzejkiewicz Kazimierz
33. Jurzyc Jan
34. Kamiński Janusz
35. Kimbar Andrzej
36. Kimbar Gabriel
37. Kimbar Kazimierz
38. Komar Krzysztof
39. Komorowski Samuel
40. Kopec Krzysztof
41. Kopec Stanisław
42. Kraszewski Mateusz
43. Krzczomski Daniel Jerzy
44. Krzczonowicz Jerzy
45. Krzycki Adam
46. Krzyczewski Mikołaj
47. Kuncewicz Aleksander
48. Kuncewicz Gabriel
49. Kuncewicz Jakub
50. Kuncewicz Konstanty
51. Kurcz Stanisław
52. Kurcz Stefan
53. Kuropatwa Jerzy
54. Limont Jerzy
55. Malewski Andrzej
56. Merło Krzysztof
57. Merło Szczęsny
58. Mężyk Elias
59. Mokrzecki Stanisław
60. Mokrzecki Władysław
61. Narbut Jan
62. Narbut Mikołaj
63. Narbut Stanisław
64. Okolów Andrzej
65. Okuszko Filon
66. Orłowski Andrzej
67. Pac Krzysztof
68. Palecki Krzysztof
69. Palecki Walerian
70. Paprocki Walerian
71. Pilecki Adam
72. Piotraszkiewicz Daniel
73. Policki Krzysztof
74. Policki Stefan
75. Proksza Jan
76. Proksza Leon
77. Proksza Łukasz
78. Przygodzki Jerzy
79. Przygodzki Krzysztof
80. Przysocki Jerzy
81. Przysocki Kazimierz
82. Puciata Fabian
83. Radzimiński Mateusz
84. Radzimiński Stefan
85. Rożczyc Stanisław
86. Różczyc Zygmunt

87. Sakowicz Andrzej	97. Wieliczko Samuel
88. Sawgowicz Aleksander	98. Wojdat Jan
89. Sawgowicz Stefan	99. Wojna Michał
90. Siemionowicz Stanisław	100. Wojnowski Stanisław
91. Szuszko Hieronim	101. Zaleciło Fedor
92. Szuszko Kazimierz	102. Zaleciło Jan
93. Szuszko Stefan	103. Zenowicz Abram
94. Tarasowski Jan	104. Żabiński Wojciech
95. Trzeciak Jan	105. Żuk Jan
96. Wieliczko Mikołaj	

Województwo trockie

1. Agryppa Zachariasz	37. Krzetowski Samuel
2. Baka Jan	38. Kuncewicz Aleksander
3. Baka Jędrzej	39. Kuncewicz Stefan
4. Baranowicz Józef	40. Kupinowicz Jerzy
5. Baranowicz Kazimierz	41. Kurpski Dymitr
6. Barowski Aleksander	42. Limont Jan
7. Bitowtt Szymon	43. Marcinkiewicz Paweł
8. Borzynowski Tomasz	44. Meysztowicz Jan
9. Borzynowski Zygmunt	45. Mongiało Balcer
10. Brożewski Mikołaj	46. Mongiało Ludwik
11. Brożewski Jan	47. Moniewicz Marcin
12. Brzozowski Aleksander	48. Monkiewicz Paweł
13. Brzozowski Andrzej	49. Naruszewicz Zygmunt
14. Bujski Jan	50. Niedźwiecki Paweł
15. Chomicz Marcin	51. Nowicki Jan
16. Czudowski Piotr	52. Nowicki Paweł
17. Czudowski Stefan	53. Ometa Grzegorz
18. Dębski Stefan	54. Ometa Jakub
19. Dowgiąło Olbrycht	55. Ometa Mikołaj
20. Dowgiąło Paweł	56. Ostrzyński Stanisław
21. Giecy Jerzy	57. Pawłowicz Jan
22. Gieysztor Stanisław	58. Pierchliński Stefan
23. Gnojnicki Jerzy	59. Pietkiewicz Józef
24. Gnojnicki Stefan	60. Pogirski Jerzy
25. Hajko Adam	61. Przeździecki Paweł
26. Hołownia Mikołaj	62. Przeździecki Piotr
27. Hrehorowicz Stefan	63. Przystanowski Andrzej
28. Kajuniec Józef Jan	64. Puzyna Hieronim
29. Karaś Aleksander	65. Puzyna Paweł
30. Karp Stanisław	66. Radziejewski Piotr Hieronim
31. Krajewski Jakub	67. Rudzyński Teodor
32. Kraśnicki Jakub	68. Sapieha Kazimierz
33. Kraśnicki Marcin	69. Schenking Jan
34. Kolenda Michał	70. Skinder Józef
35. Kosakowski Jan	71. Sopocko Krzysztof
36. Kotowicz Paweł	72. Sopocko Paweł

73. Strabowicz Krzysztof	81. Wołowicz Władysław
74. Suchodolski Elias	82. Wojtkiewicz Stanisław
75. Szwab Kasper Aleksander	83. Wołodkowiec Samuel
76. Śniegocki Jan	84. Woronowicz Stanisław
77. Ukolski Andrzej	85. Zaleski Jan Teodor
78. Ukolski Rafał	86. Złoty Adam
79. Więckowicz Jan	87. Zdanowicz Bazyl
80. Wołczek Samuel	88. Zdanowicz Teodor

Księstwo żmudzkie

1. Adamkowiec Samuel	18. Kukiewicz Krzysztof
2. Agryppa Zachariasz	19. Kukiewicz Stefan
3. Babinowski Mateusz	20. Mielwid Gabriel
4. Berżański Jan	21. Mielwid Piotr
5. Boruchowski Adam	22. Ośmieniszko Stefan
6. Chrzastowski Wacław	23. Oziębłowski Hieronim
7. Czaplński Jan	24. Przystanowski Elias
8. Drasławski Jerzy	25. Przystanowski Kazimierz
9. Ejgert Jan	26. Stankiewicz Andrzej
10. Eliaszewicz Stanisław	27. Szusztka Tymoteusz
11. Iwanowicz Józef	28. Szydłowski Baltazar
12. Iwanowicz Teodor	29. Władyczka Andrzej
13. Kęszort Jan Sebastian	30. Wojna Stanisław
14. Kopański Stanisław	31. Wojnar Aleksander
15. Kopański Zygmunt	32. Wojnar Hieronim
16. Koryzna Heliasz	33. Wojtkiewicz Jan
17. Kukiewicz Jan	34. Wojtkiewicz Krzysztof

Województwo smoleńskie

1. Bykowski Janusz	7. Potemkin Jerzy
2. Faszcz Andrzej	8. Probulewicz Jerzy
3. Faszcz Kazimierz	9. Szyray Jerzy
4. Gorzuchowski Jan	10. Uhlik Konstanty
5. Minczewski Krzysztof	11. Uhlik Stefan
6. Modrzewski Jan	12. Wiesiołowski Maciej

Województwo połockie

1. Darowski Baltazar	7. Runiński Andrzej
2. Jeśman Krzysztof	8. Runiński Kazimierz
3. Jeśman Stefan	9. Rombold (Rumbold) Jan
4. Józefowicz Piotr Kazimierz	10. Sielawa Antoni
5. Korsak Józef	11. Strabowski Jan
6. Korsak Piotr	12. Strabowski Jerzy

Województwo nowogródzkie

1. Bortnowski Damian	39. Mokłok Paweł
2. Brolnicki Paweł	40. Obryński Jan Karol
3. Brzozowski Jan	41. Piotrowski Jerzy
4. Brzozowski Krzysztof	42. Poczapowski Aleksander
5. Bułhak Maciej	43. Polaszkowiecki Jan
6. Bykowski Mikołaj	44. Polaszkowiecki Kazimierz
7. Bykowski Stefan	45. Połoński Szczęsny
8. Chreptowicz Michał	46. Połubiński Daniel
9. Czarkowski Aleksander	47. Połubiński Demetry
10. Grawżanowski Aleksander	48. Połubiński Kazimierz
11. Jacynicz Aleksander	49. Połubiński Krzysztof
12. Jacynicz Michał	50. Połubiński Leon
13. Jacynicz Stefan	51. Prokopowicz Krzysztof
14. Jacynicz Władysław	52. Prokulbicki Jan
15. Jasieniecki Hrehory	53. Protaszewicz Paweł
16. Jeleńkiewicz Maciej	54. Protaszewicz Stanisław
17. Jeleńkiewicz Mikołaj	55. Puksza Samuel
18. Jeśman Damian	56. Puzyna Jerzy Mikołaj
19. Jeśman Zygmunt	57. Puzyna Piotr
20. Jundziłł Aleksander	58. Radziwiłł Zygmunt Karol
21. Kamieński Paweł	59. Rudzki Józef
22. Kiersnowski Andrzej	60. Sienkiewicz Daniel
23. Kiersnowski Maciej	61. Świdorski Jerzy
24. Koniuszewski Mikołaj	62. Szwykowski Jan
25. Korsak Rafał	63. Szwykowski Samuel
26. Krzeczewski Jan	64. Telszewski Jan
27. Kościuszko Józef	65. Telszewski Kazimierz
28. Lipowski Jan	66. Tryzna Andrzej
29. Lipowski Michał	67. Tryzna Teofil
30. Makowiecki Krzysztof	68. Tyszkiewicz Jerzy
31. Małuszycki Mikołaj	69. Tyszkiewicz Piotr
32. Mieleszko Franciszek	70. Unichowski Jan
33. Mieleszko Jerzy	71. Unichowski Paweł
34. Mieleszko Kazimierz	72. Zienowicz Paweł
35. Mieleszko Maksymilian	73. Weryha Jan
36. Mieleszko Michał	74. Wojniłowicz Leon
37. Mikulicz Teodor	75. Wojniłowicz Stefan
38. Mikulicz Zygmunt	76. Żukowski Jerzy

Województwo witebskie

1. Bohomolec Franciszek	7. Kossakowski Józef
2. Czarnorucki Stefan	8. Krupski Stefan
3. Chrapowicki Jan	9. Kumieczewski Jan
4. Jesipowicz Jan	10. Mickiewicz Adam
5. Kisiel Mikołaj	11. Sanguszko Jan Władysław
6. Kossakowski Jan	12. Skłotowski Jan

13. Stabrowski Adam	17. Wojna Krzysztof
14. Stabrowski Szczesny	18. Wojna Konstanty
15. Starosielski Janusz	19. Żarnowski Stefan
16. Starosielski Mikołaj	

Województwo brzeskie

1. Aleksandrowicz Konstanty	43. Kaleczycki Daniel
2. Błazowski Mikołaj	44. Kaleczycki Jan
3. Bobrownicki Wiktorzyn	45. Kaleczycki Stanisław
4. Bobrownicki Baltazar	46. Kamiński Wawrzyniec
5. Bobrownicki Stanisław	47. Kiszewski Michał
6. Brzozowski Hrehory	48. Kiszewski Mikołaj
7. Brzozowski Jan	49. Kochański Wojciech
8. Brzozowski Marcin	50. Kobierzycki Marcin
9. Bukowiecki Marcin	51. Kochlewski Piotr
10. Bukraba Stefan	52. Krupicki Kasper
11. Bystrzejowski Wojciech	53. Krzyszkowski Stanisław
12. Chrzanowski Jan	54. Kulikowski Jerzy
13. Chrzanowski Jędrzej	55. Łyszczynski Hieronim
14. Chrzanowski Zygmunt	56. Łyszczynski Łukasz
15. Chrzanowski Tomasz	57. Łyszczynski Piotr
16. Czerniewski Jakub	58. Łyszczynski Stanisław
17. Czerniewski Andrzej	59. Łazowski Samuel
18. Czerniewski Jerzy	60. Łazowski Zygmunt
19. Chożeński Stefan	61. Młozewski Aleksander
20. Chożeński Zygmunt	62. Młozewski Jerzy
21. Ciżewski Marcin	63. Młozewski Wojciech
22. Dobroniski Piotr	64. Młozewski Zygmunt
23. Dziewanowski Krzysztof	65. Niepokojczycki Józef
24. Gikont Aleksander	66. Niepokojczycki Mikołaj
25. Gikont Mikołaj	67. Ostrożęcki Krzysztof
26. Gikont Zygmunt	68. Ostrożęcki Mikołaj
27. Hornowski Aleksander	69. Orłowski Stefan
28. Hornowski Jan	70. Pełczycki Mikołaj
29. Hornowski Kaliksty	71. Pęski Jan
30. Hornowski Piotr	72. Piekarski Krzysztof
31. Hornowski Samuel	73. Piekarski Piotr
32. Hryczyna Adam	74. Pociej Jarosław
33. Hryczyna Jarosz	75. Pociej Kazimierz
34. Hryczyna Jakub	76. Pociej Michał
35. Hryczyna Jan	77. Pociej Paweł
36. Hryczyna Marcin	78. Polczycki Mikołaj
37. Hryczyna Piotr	79. Polczycki Stefan
38. Hołownia Elias	80. Przykucki Stanisław
39. Hołownia Jan	81. Rajski Stanisław
40. Jelec Stefan	82. Rajski Zygmunt
41. Jelec Zygmunt	83. Sadkowski Aleksander
42. Kaleczycki Andrzej	84. Skokowski Marcin

85. Suchcicki Jarosz	98. Wahanowski Zygmunt
86. Suchcicki Kazimierz	99. Wereszczaka Adam
87. Szujski Andrzej	100. Wereszczaka Andrzej
88. Szujski Aleksander	101. Włastowski Michał
89. Szawiński Albrycht	102. Wołkowicki Paweł
90. Średnicki Jarosz	103. Witanowski Jan
91. Telatycki Stefan	104. Witanowski Piotr Stanisław
92. Tokarzewski Hrehory	105. Żardecki Ludwik
93. Traczewski Jan	106. Żardecki Walerian
94. Umiastowski Franciszek	107. Zdzitowiecki Ludwik
95. Unichowski Józef	108. Zenowicz Józef
96. Wahanowski Felicjan	109. Żarnek Stefan
97. Wahanowski Jan	

Powiat piński

1. Chlituski Józef	11. Murza Jerzy
2. Dostojewski Piotr	12. Muliszewicz Adam
3. Dzieszyński Krzysztof	13. Ostrowski Andrzej
4. Gawrecki Jan Kazimierz	14. Protaszewicz Walerian
5. Hryczyna Marcin	15. Skirmunt Bazylej
6. Jasiński Mikołaj Karol	16. Terlecki Andrzej
7. Korsak Aleksander	17. Traczewski Marcin
8. Korsak Teodor	18. Tyszkowicz Michał
9. Massalski Aleksander	19. Wybranowski Jan
10. Massalski Leon	20. Żabka Stefan

Województwo mścisławskie

1. Bajkowski Paweł Stanisław	6. Kirkor Aleksander
2. Bajkowski Stefan	7. Kurkowski Jan
3. Horbacki Tomasz	8. Kurkowski Sebastian
4. Hajkowski Jan	9. Suchodolski Jan
5. Kamiński Paweł	10. Wasilewicz Mikołaj Kazimierz

Województwo miński

1. Abrahamowicz Mikołaj	12. Faszcz Krzysztof
2. Bujewicz Stanisław	13. Faszcz Marcin
3. Bułhak Marcin	14. Faszcz Mikołaj
4. Bułhak Mateusz	15. Głuszyński Kasper
5. Bułhak Piotr	16. Górski Waclaw
6. Cedrowski Jan	17. Grabiński Jan
7. Cielecki Jerzy	18. Huryn Jan
8. Ciesielski Stanisław	19. Huryn Piotr
9. Drobiszewski Krzysztof	20. Hordyna Samuel
10. Druchowski Hrehory Jerzy	21. Jelski Łukasz
11. Faszcz Hrehory	22. Jeśman Samuel

23. Judycki Mikołaj	46. Owłoczyński Mateusz
24. Judycki Piotr	47. Paniewski Rafał
25. Kossowski Jan	48. Pieczyhojski Paweł
26. Rekuć Salomon	49. Pelczycki Józef
27. Kamiński Dawid	50. Probulewicz Jakub
28. Kierdej Jakub	51. Pomorski Gabriel
29. Klimowicz Tymoteusz	52. Protaszewicz Aleksander
30. Komorowski Samuel	53. Pozowski Jan
31. Korsak Jan	54. Puksza Jan
32. Lenkiewicz Aleksander	55. Radkiewicz Samuel
33. Lenkiewicz Jan	56. Rahoza Gabriel
34. Lipnicki Krzysztof	57. Sołobub Daniel
35. Lipnicki Stanisław	58. Sowicki Stefan
36. Mieroszyński Mikołaj	59. Topczewski Łukasz
37. Mirowski Jan	60. Tupalski Adam
38. Mierzejowski Krzysztof	61. Tyszkiewicz Kazimierz
39. Mińkowski Krzysztof	62. Waszkiewicz Stefan
40. Miniński Jan	63. Wilkołowicz Daźbóg
41. Neprzecki Jan	64. Włostowski Aleksander
42. Neprzecki Mikołaj	65. Włostowski Olbrycht
43. Obuchowicz Mikołaj	66. Wojnar Filon
44. Obuchowicz Teodor	67. Wołodkiewicz Fiedor
45. Odachowski Stanisław	68. Wołodkiewicz Krzysztof

РЕЗЮМЕ

Целью настоящей статьи является выделение группы литовцев (сенаторов, сановников, земских, городских и придворных чиновников), принимающих участие в элекции Владислава IV на основе сохранившегося списка электоров. Проведение анализа такого рода является попыткой оценки политической активности литовцев по сравнению с деятельностью представителей польских воеводств.

Из общего числа 3543 избирателей Владислава IV представителей Короны было 2847 (80,3%), Литвы — только 696 (19,7%). Среди титулованных избирателей — 475 (76,9%) представляло Корону, а 143 (23,1%) — Литву, что свидетельствует о том, что избиратели из Короны численно доминировали над избирателями из Литвы.

SUMMARY

The intention of the presented article is to distinguish a group of Lithuanians (senators, dignitaries as well as land, town and manorial officials) who participated in the election of Wladyslaw IV, on the basis of an extant list of the electors. This type of analysis is an attempt at an evaluation of the political activity of the Lithuanians against the background of the activity pursued by representatives of the Crown voivodeships.

In a total number of the 3,543 electors of Wladyslaw IV, the Crown had over 2,847 (80 per cent), and the Lithuanians only 696 (7 per cent). Among the titled electors, the Crown had 475 (76.9 per cent) and the Lithuanians 143 (23.1 per cent). The conclusion is that the electors from the Crown clearly dominated those from Lithuania.